

VDSN

Vereniging Docenten Spaans in Nederland
SEMBRAMOS EL ESPAÑOL, AMPLIAMOS EL MUNDO
www.vdsn.nl

Foco

PRIMAVERA DE 2024

La aceituna/el aceite de oliva

Nuevo rubro en Foco

Soria a mediados del siglo veinte

Reseñas de películas

Inhoudsopgave

4 Nina Kremers, een terugblik *Danielle Siems*

5 Reseñas de películas *Carola Flores Sardá*

10 Soria in het midden van de 20ste eeuw

Jan Kleinpenning

13 Describiendo la portada de la revista: Las Fallas

14 Nuevo rubro en Foco:

Cultuurbewustzijn / Sensibilización Cultural

15 La aceituna / el aceite de oliva *Carla Sánchez Kist*

17 Kerndoelen onderbouw *Petra Schnetz*

Congreso nacional de Español 2024

Fernanda Martino

18 Reseñas de "El rincón del libro"

20 El carnaval de Oruro *María Esther Escóbar de Bäumer*

22 Reseña de los libros *Marjanne Haitzma*

23 Colofón

Agenda

Landelijk Congres Spaans Levende Talen

5 y 6 de abril

CPS examentraining Spaans

20 maart 10:00-16:00 uur

<https://www.cps.nl/academie-detail/2971/examentraining-spaans>

Feedbacksessies curriculum traject Levende Talen on line 9-04 / 24-04

Inleverdata kopij Foco 2024: foco@vdsn.nl

maandag 20 mei

maandag 19 augustus

maandag 18 november

Foto op de voorpagina: Las Fallas, Valencia *Pixum*

Foto op de achterpagina: Foto de Yan Liu in *Unsplash*

VDSN tiene una cuenta en estos medios sociales. ¿Te animas a participar en la conversación?

Van de redactie

María Esther Escóbar de Bäumer

La redacción de Foco se complace en presentar muchos artículos escritos por nuestros socios que son muy apreciados para nuestra revista. Carola Flores nos envió reseñas escritas por sus estudiantes ¡Muy bien hecho, Carola!

Muchos profesores nuevos llegan con ideas fabulosas a la clase y nos encantaría que compartieran sus inspiraciones para otros colegas. ¡Qué mejor sería intercambiar ideas!

Con el fin de incrementar la sensibilidad cultural del ámbito del español, (cultuurbewustzijn) hemos iniciado un nuevo rubro que esperamos atraiga interesados en contarnos algo típico o particular del mundo hispano-hablante. Con esta herramienta, los profesores podrán enseñar matices del lenguaje cruciales para comprender la cultura de la lengua que se aprende.

Van de bestuurstafel

Danielle Siems

Afgelopen week was er tijdens de Open Avond op mijn school oprechte belangstelling voor het vak Spaans. De spelletjes die we als sectie hadden voorbereid, werden met veel enthousiasme uitgevoerd. Meerdere leerlingen van groep 7 en 8 vertelden dat ze in hun vrije tijd al Spaans probeerden te leren, bijvoorbeeld via de app Duolingo. Ze vonden het jammer dat Spaans pas in de tweede klas begint. Spaans op de basisschool zou voor de kinderen die ik sprak, een uitkomst zijn. Dankzij de mooie gesprekken met ouders en trotse gezichtjes van de kinderen bij het succesvol uitvoeren van de spelletjes, reed ik met een dankbaar gevoel terug naar huis. Wat is werken in het onderwijs toch mooi!

Ook de afronding van het PWS traject in havo 5 en vwo 6 was voor onze sectie weer een mooi moment. Presentaties over bijvoorbeeld de effecten van de drugsoorlog op de Mexicaanse samenleving, de actualiteit van femicide in Mexico en Nederland, de gevolgen van Spaans kolonialisme op de eetcultuur, jeugdcriminaliteit in El Salvador en een schoolgebouw naar voorbeeld van Spaanse architecten lieten zien dat Spaans zoveel meer omvat dan een taal leren.

De maatschappij verandert en de digitale ontwikkelingen volgen elkaar in een rap tempo op. De nieuwe mogelijk-

heden hebben gevolgen voor de manier van lesgeven. Niet alleen wat materiaal en middelen betreft, maar ook steeds vaker voor het leerproces. Ondernemend leren, vakoverstijgend leren en eigen verantwoordelijkheid zijn termen die bij ons op school de basis dienen te vormen voor de lessen. Mooi en interessant maar ook tijdrovend en tijd blijkt nog steeds de meest schaarse factor.

Ook binnen het bestuurswerk blijken tijd en rendement belangrijke factoren. Wat kunnen we als vereniging betekenen voor elkaar, hoe kunnen we elkaar helpen en op de hoogte houden van nieuwe ontwikkelingen? Heb je als docent behoefte aan nascholing, aan contact met collega docenten en een verenigingsblad (Foco)? Wat biedt het lid zijn van een vereniging voor de nieuwe generatie docenten Spaans? Als bestuur gaan we ons daar komend jaar zeker over buigen en zullen we jullie, onze leden, om input vragen.

Geniet op een zonnige middag, misschien kan het al buiten uit de wind, van deze voorjaars Foco. Voor inspiratie, goede zin en zingeving, raad ik het interview met Nina Kremers aan. De passie voor de taal, voor het leerproces en voor het positieve contact met de leerling spat er vanaf!

Te presentamos a Nina (María Fátima) Kremers

Danielle Siems

Een terugblik

1. Wat was voor jou ooit de aanleiding tot het kiezen voor een studie Spaans/lerarenopleiding Spaans?

Mijn eerste keuze qua studie na de middelbare school was de modevakschool, maar mijn moeder vond dat niet zo'n goed plan. Ik had gymnasium gedaan en ze zag me liever naar de Universiteit gaan. Het werd Spaans aan de Universiteit van Amsterdam. Dat paste in elk geval bij mijn roots – we komen oorspronkelijk uit Madrid – en ik kon er Economie bijdoen, dus dat leek me prima. In elk geval was ik er toen nog van overtuigd dat ik zeker geen docent zou worden. Ik ambieerde een functie in het bedrijfsleven en liefst iets internationaals.

En dat laatste gebeurde al vrij snel. Naast mijn studie Spaans heb ik altijd veel gewerkt, gewoon omdat het nodig was. Ik ging in mijn propedeuse aan de slag als assistent van een projectontwikkelaar, 20 uur per week. Best veel als ik er nu over nadenk. Maar een heel goede beslissing: in de jaren die volgden werd ik verantwoordelijk voor verkoop, financiën en juridische zaken en kwam ik in het MT terecht. Later ben ik nog een opleiding Bedrijfskunde gaan doen en ben ik doorgegroeid tot de directie in 2007. De baan was zo omvangrijk geworden dat ik toen mijn eerste afscheid nam van mijn onderwijsbaan aan de UvA. Maar ik kreeg er een internationale baan met veel reuring en verantwoordelijkheden voor terug. Superleuk!

Maar nog leuker was het om het ontwikkelen van vastgoed vanuit mijn eigen zaak te doen in Nederland en in het Caribisch gebied, vanaf 2009. Maar ik miste het onderwijs, het contact met Spaans, en in 2015 stapte ik toch weer het onderwijsveld in naast het vastgoed, in VO dit keer. En weer met heel veel plezier.

2. Waar ben je begonnen als docent en wanneer was dat?

Ik ben tijdens mijn studie gaan werken als docent Spaans bij de Volksuniversiteit in Amsterdam Noord: ik nam de groepen over van een studiegenoot die ging studeren in Spanje. En ik was gelijk verkocht: superleuk, leuke groepen, prima te doen in de avond naast mijn studie en mijn andere werk, en het verdiende goed. Die werkzaamheden breidden zich al snel uit en mijn andere bedrijf, als docent, was geboren.

Docentschap is zoals ik al zei nooit mijn ambitie geweest. Het is dat ik erin gerold was en dat ik het echt leuk vond: vooral de contacten die je opbouwt met mensen, de lol voor de klas, de grappige en bijzondere dingen die altijd gebeuren, de spiegels die het je geeft en het feit dat je met je vak bezig kunt zijn. Dus toen ik klaar was met mijn master Spaans, leek de overstap

naar de lerarenopleiding van de UvA als 2e master een logische aanvulling. Maar nooit gedacht dat ik zoveel werkzaam zou zijn in het onderwijs!

3. Waar heb je zoal gewerkt als docent Spaans?

Ik ben dus begonnen bij de Volksuniversiteit. Fantastisch! Ik heb daar onder andere geleerd dat volwassenen niet perse heel gemotiveerd zijn. Dat zeggen mensen vaak wel, in tegenstelling tot jongeren, maar dat is niet zo. Ja, wanneer het lesbedrag wordt afgeschreven van de rekening zeg ik altijd. Maar de motivatie moet toch echt uit de les komen, de groep, en, hoe kan het ook anders, de docent.

Ik kan me mijn eerste groep Amsterdammers herinneren: gezellig, leergierig, altijd de vakantiefoto's laten rouleren als iemand weg was geweest, begaan met elkaar, bij feest en ziektes bloemetjes sturen, echt verbonden met elkaar. Top! Ik heb ze echt jaren lesgegeven. Toen deze groep eigenlijk te klein was om nog door te gaan conform de eisen van de organisatie, hebben ze er zelf voor gezorgd dat we toch door konden met de lessen. Duurder voor hun, maar dat hadden ze ervoor over. Echt heel mooi was dat en ik kan me iedereen nog herinneren. Maar ik had parallel aan deze groep ook een groep die iets minder gezellig was en elke week een uitdaging. Ze wilden niet praten, alleen oefenen met grammatica en vertalen zoals mijn voorganger had gedaan. Vol in de weerstand dus. Heel gezellig. Het was echt hard werken om de sfeer te laten kantelen naar een veilige en leerzame omgeving, zoals we nu zouden zeggen. Gewoon naar een lekker klaslokaal dus. Dat lukte gelukkig wel en dat voelde als een enorme overwinning. En bovenal een goede les: alles moet bevochten worden, ook je lessen aan 'gemotiveerde' volwassenen en dat je goed moet weten waar je voor staat.

Na mijn master Spaans ben ik bij de Universiteit van Amsterdam gaan werken: eerst als docent taalvererving, geschiedenis en cultuurstudie en later als vakdidacticus bij de lerarenopleiding van de UvA. Dat heb ik bijna 20 jaar gedaan. Daarnaast had ik diverse functies in beleidsorganen zoals het Dagelijks Bestuur van de Centrale Ondernemingsraad van de UvA. Ik ben altijd de combinatie van Spaans en organisatie blijven opzoeken.

Jarenlang heb ik in allerlei instituten en organisaties lesgegeven: van particulier tot regulier, van privé-onderwijs tot diplomagericht, van de directie van Heineken tot de managers van KLM, van de Volksuniversiteit tot mbo's, van de UvA tot Universiteiten in Spanje en Engeland. Altijd bewust in organisaties die niet met een reguliere jaarkalender werkten maar in blokken,

zodat ik mijn andere werk in de zakenwereld en het reizen naar Spanje kon blijven combineren.

Vanaf 2015 heb ik in het VO gewerkt en van 2019 tot 2023 als vakdidacticus bij de Radboud Docentenacademie. Dat laatste voelde echt als thuiskomen en alsof ik nooit was weggeweest. Superleuke collega's en studenten, heel leuk instituut maar helaas niet meer te combineren met het nieuwe bedrijf dat ik sinds 2018 heb met mijn dochter, SA Design.

4. Wat vond je belangrijk als docent bij het lesgeven? Waar lagen jouw accenten als het gaat om de didactiek van een moderne vreemde taal?

LOL, structuur en goede inhoud.

LOL omdat zonder plezier er echt niets gebeurt. Ik vroeg altijd aan mijn LIO's om zich eens in te denken 6 uur stil te zitten met saaie lessen. Dan gaat het licht toch echt uit?!

Structuur vind ik een voorwaarde om te kunnen lesgeven en te kunnen leren. Als je zelf een goede structuur in je lesopbouw en in je stof opbouwt, op lesniveau en over langere tijd, dan kun je in elk geval gericht sturen. Zonder structuur geen heldere doelen, geen constructive alignment. Dan is er alleen maar lol in het gunstigste geval, maar heb je na drie maanden geen gerichte groei. En dat is belangrijk, voor jou als docent maar vooral voor de leerders.

Goede inhoud vind ik bijna overbodig om te noemen maar ik doe het toch omdat het cruciaal is voor succes en toch niet altijd vanzelfsprekend. Je moet je vak gewoon goed beheersen en doe je dat niet op bepaalde punten, dan moet je aan de bak. Voor jezelf en voor je publiek. Met goed bedoel ik tevens passend bij de leerlingen, hun niveau (+1), aansprekend enzovoorts. En kritisch met de boeken, die beloven veel maar doen vaak iets anders. En er is echt plenty materiaal voorhanden dat je makkelijk, snel en effectief kun didactiseren. Ik hou er bijvoorbeeld van om formats van authentiek materiaal met opdrachten te gebruiken dat je met kleine aanpassingen zowel voor de onderbouw als de bovenbouw kunt gebruiken. Liedjes bijvoorbeeld, die je dan gelijk voor klas 1 t/m 6 kunt inzetten, met net even wat andere opdrachten in Spaans en/of Nederlands en soms juist niet. Voor een 6e-klasser is het soms gewoon lekker om even iets simpels te doen; weten ze gelijk weer waar ze vandaan komen.

In het VO vond ik het extra belangrijk om materiaal beschikbaar te stellen voor leerlingen en veel oefenmateriaal te hebben. Alles laten opschrijven kan ook effectief zijn maar is tijdrovend. We hebben goede digitale leeromgevingen waar je alles in kunt zetten, overzichtelijk en toegankelijk waar ze thuis ook bij kunnen. Dat maakt leerlingen zekerder in hun leren. Ze moeten alleen niet de kans krijgen om 'lui' te worden: de info is een 'cadeautje', ze kunnen alles oefenen en nakijken, dus de toepassing in de klas wordt extra belangrijk, en leuk! Ik vind het belangrijk om leerders mee te nemen in die keuzes. Dus waarom doen we de dingen zoals we die doen. Hoe werkt je brein en waarom heeft simpel woordjes leren dan geen zin maar veel ermee doen wel. En waarom hoeft je Spaans niet zonder fouten te kunnen spreken.

Veel doen met taal is altijd een uitgangspunt geweest in mijn lessen, zowel bij jongeren als bij ouderen. Elke les doe ik bijvoorbeeld zogenaamde 'powergesprekken': korte gesprekken in de vorm van een onderwijsleergesprek met snelle beurten, waarbij in korte gesprekjes met elke leerling de behandelde stof of de nog te behandelen stof voorbijkomt en geoefend wordt. Snelheid, afwisseling, veiligheid, gewenning en iedereen komt aan bod. Leerlingen daarbij wel ondersteunen in hun zoektocht naar antwoorden, anders is het niet veilig, effectief en leuk. Ze raken zo snel gewend aan deze manier van lesgeven, dat is echt bijzonder. En ze leren dan ook dat ze gewoon Spaans kunnen. Elke les weer. En dat ze moeten bijblijven met alles omdat ze dit anders niet kunnen. Ik geloof er dus niet in dat je in een grote klas geen gesprekken kunt voeren of leerlingen gesprekjes kunt laten doen. Je moet het gewoon goed en effectief organiseren en niet per se focussen op correctheid. En leerlingen de tijd geven eraan te wennen. Mijn klassen wisten na een week niet beter en bovendien is het ook leuk om Spaans gelijk te kunnen toepassen;) En heel snel de toetsen nakijken;). Mooie sport vond ik dat altijd. Is toch een kik als dat dezelfde dag nog lukt, ook voor je leerlingen. Geeft vertrouwen en wederkerigheid.

5. Wat vond je als lerarenopleider belangrijk dat nieuwe docenten leren? Wat zijn volgens jou cruciale aspecten om een goede docent te worden/zijn?

Ken jezelf, ken je publiek, ken je vak, sluit risico's die je kunt uit en neem je rol als docent serieus.

Vanuit zelfkennis kun je betere keuzes maken en je keuzes beter bijsturen. Als je weet wat je kernkwaliteiten zijn, ken je ook je valkuilen en kun je makkelijker en effectiever reflecteren bijvoorbeeld. Kennis van je publiek is natuurlijk ook belangrijk, dat je goed weet aan wie je lesgeeft. Leerlingen zijn onwaarschijnlijk slim en hebben goede voelsprietten. Ze weten sneller dan jij wie jij bent en wat je waarom doet. Dus beter dat je dat zelf ook weet. Dan opereer je namelijk vanuit hetzelfde niveau. Met risico's uitsluiten bedoel ik het volgende: het vak van docent is al complex genoeg. Dus probeer risico's die je kunt vermijden ook te vermijden. Klinkt heel simpel maar het werkt wel. Dus bereid je goed voor met alternatieven in je programma, weest georganiseerd en gestructureerd, kom op tijd, ken je leerlingen bij naam maar let ook op gepaste kleding en frisheid. Leerlingen vinden het vaak niet prettig als je niet lekker ruikt of heel erg naar koffie ruikt, of een crop topje aanhebt. Gewoon niet handig allemaal. Dus neem ook je rol als docent serieus. Niet alleen in de zaken zoals hierboven beschreven maar ook in je gedrag. Leerlingen verwachten een docent, geef ze ook een docent. Mijn kinderen waren in hun puberjaren uitstekende raadgevers hierin en veel 'harder' dan veel beginnende docenten zijn. Logisch, zij zien ook zo veel docenten en situaties, meer dan wij! Het vaak moeilijke aspect van 'streng zijn', 'als ze me maar leuk vinden' is spannend. Maar niet voor de leerling: die wil gewoon een docent die zijn of haar rol serieus neemt en bijvoorbeeld rechtvaardig ('streng') is.

>

6. Mijn grootste bron van inspiratie van afgelopen jaren

Ik vind niet dat er hele grote veranderingen zijn geweest de afgelopen jaren in het onderwijs. We zijn voor een groot deel nog steeds bezig met dezelfde type uitdagingen. De enige echte 'andere' ontwikkeling ligt voor mij in de inzichten over het brein en de relatie daarmee tot leren. Een absolute inspiratiebron daarin is voor mij Jelle Jolles: neuropsycholoog en emeritus-hoogleraar van de VU en specialist op het gebied van leren, geheugen en het brein. Zijn boek *Het Tienerbrein*. Over de adolescent tussen biologie en omgeving (AUP: 2017) vind ik een absolute must om te lezen. Maar je kunt als intro ook zijn TED-talk kijken: dan krijg je in 20 minuten precies wat je nodig hebt voor je onderwijs. En je kunt de TED-talk, of delen ervan, ook nog delen met leerlingen, zodat zij weer snappen waarom je de dingen doet die je doet.

In een notendop gaat het hierom: de tienertijd heeft een doel: leren, ontwikkelen en het opdoen van vaardigheden op heel veel lagen. Wij leiden kinderen op tot persoonlijke groei. Daarbij is het belangrijk om je te realiseren dat de hersenen zich kunnen ontwikkelen dankzij de sturing en de inspiratie uit de omgeving. Dus de omgeving zorgt voor de hersenrijping oftewel context shapes the brain. Als je dat laatste als uitgangspunt neemt voor je onderwijs en je contacten met leerlingen, dan wordt alles anders.

De hersenen zijn als structuur klaar als een kind geboren wordt, zie het als lege kluisjes of lege vakjes. De crux is om deze te vullen maar vooral om deze met elkaar te gaan verbinden, thuis en op school. Dus geïsoleerd woordjes leren is vanuit dat perspectief niet effectief, wel om woorden in spelletjes (galgje, puzzels, matchen van beeld en tekst, powergesprekken, etc.) te oefenen. Dus veel DOEN en via trial and error, met feedback. Want hoe meer je oefent, hoe steviger de netwerken worden. Leerlingen hebben de 'buitenwereld', opvoeders/ sportcoaches/ en leraren,

dus echt nodig om hierin gevormd te kunnen worden waarbij structuren, ervaring opdoen en emotionele steun cruciaal zijn. Ik ben echt fan geworden van Jelle Jolles omdat het heel simpel is maar zo goed de kneedbaarheid van de hersenen weergeeft en vooral ook het belang van effectief en efficiënt lesgeven en de rol van de docent. Daarom heb ik vooral de afgelopen jaren binnen de Universiteit en op beleidsniveau heel erg gepleit voor kleinere klassen. Alle vakontwikkelingen zijn natuurlijk ook belangrijk, maar vanuit mijn optiek slaan we een belangrijke stap over, namelijk het op orde brengen van de basis op scholen zodat leerlingen en docent optimaal hun potentieel kunnen benutten.

Zie voor meer informatie en de TED-talk zijn website: jellejolles.nl

7. Je bent gestopt bij de Radboud maar ik kan me niet voorstellen dat je helemaal stopt met werken. Waar houd je je momenteel mee bezig? Heeft dat nog iets met Spaans en lesgeven te maken?

Samen met onze dochter Sofía heb ik een bedrijf in handgemaakte tassen en accessoires met een verhaal: SA Design. Een familiebedrijf in slow fashion waarmee ik nu doe wat ik vanaf mijn 18e had willen doen;) En SA staat voor Sofía Andrea, de initialen van Sofía.

Samen zijn we niet alleen de gezichten, maar vooral ook de makers achter SA Design. We verzorgen zelf alle stappen in het proces. Van ontwerpen tot maken, van het kiezen van materialen tot het verwerken ervan, van verzenden tot nazorg. Geen grote oplages, maar unieke items. Het ontwerpen van de tassen doen we samen. Sofía maakt de sieraden en doet de socials en content. Ik maak alles wat met leer te maken heeft. Zo vullen we elkaar perfect aan.

Echt superleuk om dat samen met mijn dochter te mogen doen! Maar ook dat heeft een historie. Mijn Spaanse oma was namelijk coupeuse in Madrid. Van haar heb ik het naaivak geleerd. "Gewoon door het samen heel veel te doen, onder streng toezicht oog." Sofía werd geboren in 2001 en bleek al snel een grote passie te hebben voor tekenen, schilderen en sieraden maken. In 2018 werd SA Design opgericht; de perfecte manier om Spanje en Nederland te combineren en als moeder en dochter samen creatief te zijn.

In 2019 begon echter een moeilijke periode voor ons gezin en daarmee ook ons bedrijf. Sofía werd gediagnosticeerd met anorexia. Het werd een koude langdurige douche van 1,5 jaar. Zwaar, onvoorspelbaar en emotioneel een rollercoaster. Maar ook een verbinder en een goede leermeester. Het heeft ons gezin kracht, verbinding en energie gegeven, en er is geen dag mogelijk zonder communicatie en geluk. We zijn er met zijn allen goed doorheen gekomen en zijn daar super dankbaar voor. En ik weet het nu zeker, context shapes the brain. Jolles is niet voor niets mijn grootste vriend geworden;-D.

Tijdens het herstel van Sofía kreeg ons bedrijf een functie in de coaching. Het dagelijks werken aan de tassen bleek een perfecte vorm van therapie. Voor afleiding begon ik met leerbewerking. En dat was bingo: vanaf dag 1 was ik verliefd op het

ambacht. Ik bouwde mijn oude kantoor om tot atelier en ging aan de bak met tijd en geduld als vaste begeleiders. Inmiddels is Sofia genezen van haar anorexia, ja dat kan. En ons gezin floreert, ook onze zoon Simon. We genieten van elkaar en vooral ook van het leven op ons prachtige plekje aan de Vinkeveense Plassen.

Ondertussen heeft ons bedrijf zich ontwikkeld tot volwaardig familieatelier met een webshop en een atelier/winkel die je kunt bezoeken. We hebben begin november van dit jaar een kwaliteitskeurmerk gekregen voor duurzaamheid, creativiteit en vakmanschap van Amsterdam Made, een organisatie die lokale bedrijven toetst op deze aspecten.

Inmiddels geven we ook workshops Tas aan de Plas waarbij je stap voor stap meer leert over het leerambacht, over hoe een tas in elkaar zit, waarbij je natuurlijk ook zelf een tas gaat ontwerpen en maken. Echt superleuk om hier weer mijn onderwijservaring in te kunnen zetten. Het bloed kruipt waar het niet komen kan!

Vind je het leuk om eens te kijken wat we doen, dan nodig ik je van harte uit om eens een kijkje te nemen op onze webshop of gezellig langs te komen in ons atelier aan de Vinkeveense Plassen:

www.sa-design.nl, T 06-54730161, E info@sa-design.nl

Ik wil ook heel graag van deze gelegenheid gebruik maken om de makers van Foco te bedanken voor dit interview en alle

collega's, oud-studenten, oud-bestuursleden van Foco ook te bedanken voor alle mooie momenten, ontmoetingen, gesprekken, noem maar op!

En ja, el mundo es un pañuelo, ¡Nos vemos!

Reseñas de películas

Carola Flores Sardá

Soy Carola Flores Sardá, peruana y soy profesora de español en la escuela internacional Twente en Enschede. Doy clases de español a todos los niveles, desde el año 7 hasta el 13. En los últimos dos años de la escuela enseñé español como segunda lengua en el Programa de Diploma (DP) del Bachillerato Internacional (IB).

Estoy convencida que para aprender una lengua, el estudiante debe estar expuesto a la mayor cantidad de estímulos en escenarios reales en dicha lengua.

En el caso de los estudiantes de español en los Países Bajos y en otros lugares donde se habla otros idiomas, esto puede ser complicado conseguir. Por ello, siempre que se puede, voy a la filmoteca de mi ciudad con mis estudiantes de DP para ver películas en español. De esta forma pueden tener la experiencia de ir al cine y ver una película en la lengua meta y además conocer la oferta cultural que ofrece la ciudad.

Luego de la película les pido que escriban una reseña de la misma donde expresen su opinión; qué escenas les gustó más y por qué y si la recomendarían. Una lengua también se aprende usándola y tiene más sentido si se la practica en un contexto comunicativo y significativo.

La "reseña" es un tipo de texto que los estudiantes deben dominar para el examen final de IB-DP. La primera vez les pedí que buscaran en la red reseñas de películas, extrajeran frases y palabras propias de una reseña y las integraran en sus textos. El resultado final fue muy bueno.

Estoy muy orgullosa de mis estudiantes por la calidad de sus textos que creo que merecen ser publicados y servir de ejemplo a otros aprendices de español.

>

Quentin Vovard (16 años) de familia francesa, nació en Estados Unidos donde vivió unos años con su familia para luego volver a Francia. Nueve años después emigró a los Países Bajos donde reside actualmente. Habla francés, inglés, español y algo de holandés. Estudia en la escuela Internacional de Twente (IST) y se encuentra cursando el segundo año del Programa de Diploma (DP2) del Bachillerato Internacional, donde lleva la asignatura de español a nivel superior.

Reseña de "20.000 especies de abejas" (2023)4

Director y escritor: *Estibaliz Urresola Solaguren*

Interpretación: *Sofia Otero (Aitor/Lucia), Patricia Lopez Arnaiz (Ane), Ane Gabarain (Lourdes)*

Duración: 128 min

Género: *Drama*

Para la clase de español, con la profesora y estudiantes fuimos a ver la película 20.000 Especies de Abejas el 17 de enero 2024 en el cine Concordia en Enschede.

20.000 Especies de Abejas es una película sobre un chico llamado Aitor que quiere ser una chica. Con su madre y dos hermanos, van a la casa de su abuela en un pueblo Vasco para pasar el verano. Durante estas vacaciones, pasando días con la tía de su madre, que es apicultora, y otros días con su madre, Aitor va a probar encontrarse a sí mismo. Además, esta película no solo habla del descubrimiento de la identidad de Aitor sino también de la reacción de su familia. Hay otras historias, princi-

palmente con la madre, que hablan de su divorcio, del arte de su padre y de su propia carrera artística. La película tiene otros temas como divorcio, familia, infancia, arte, fe, y naturaleza que son explorados en todo la película con los diferentes personajes como la abuela, la tía de la madre, los padres y otros.

20.000 especies de abejas es el primer largometraje de Estibaliz Urresola Solaguren como directora y es la primera película para la actriz principal Sofia Otero quien actúa en Aitor/Lucia. A pesar de esto, la actuación y la dirección son fantásticas y muy realistas. Este realismo ayuda al mensaje de la película tan bien porque habla de una familia normal que está sufriendo un gran cambio con el deseo de transición de género de Aitor. Por otra parte, la escena cuando toda la familia está buscando a Aitor gritando su nombre masculino y especialmente el cambio de mentalidad de la madre es muy conmovedor y da un buen final a toda la película.

El largometraje es multilinguaje porque originalmente la familia nuclear vive en Francia en Bayona, así que la madre quiere trabajar en Francia. Adicionalmente, toda la familia habla euskera y castellano. Esto se traduce en la película con conversaciones que cambian del euskera al castellano muy fácilmente. Toda esta diversidad de lengua es muy buena en la película pero a veces dificulta la comprensión.

A pesar del hecho de que esta película trata de temas muy modernos e importantes, la película es un poco lenta y sin mucha acción. Las magníficas tomas de la naturaleza y de las abejas ayudan a balancear todo esto. En conclusión, 20.000 Especies de Abejas es una película bastante buena que yo recomiendo porque es perfecta para crear discusión sobre este tema de identidad de género. Pero tenga cuidado que la película es un poco difícil de entender con los múltiples idiomas que se hablan.

Quentin Vovard, 22 de enero 2024

Alice Varney (16 años) de padres ingleses, reside desde hace unos 4 años en Los Países Bajos. Habla inglés, español y algo de holandés. Estudia en la escuela internacional de Twente (IST) y actualmente cursa el primer año del Programa de Diploma (DP2) del Bachillerato Internacional, donde lleva la asignatura de español a nivel medio.

Reseña de 'La Sociedad de la Nieve'

- Título: La Sociedad de la Nieve

- Director: J.A Bayona

- Género: Documental

- Año: 2015,

- Interpretación: Enzo Vogrincic, Matías Recalt, Carlos Páez Rodríguez, Agustín Pardella

Esta película, dirigida por J.A Bayona, me llevó a explorar la historia del equipo de rugby uruguayo que vivió un accidente en los Andes en 1972.

La película cuenta la historia del vuelo 571 de la Fuerza Aérea Uruguaya, con el equipo de rugby y sus familias. Después de estrellarse en los Andes, los sobrevivientes enfrentan climas extremos y la falta de comida. La historia se centra en su lucha por sobrevivir, mostrando solidaridad y valentía.

"La Sociedad de la Nieve" trata temas profundos como la supervivencia, la moralidad y la determinación humana. Preguntas sobre los límites físicos y emocionales, y cómo los humanos toman decisiones difíciles.

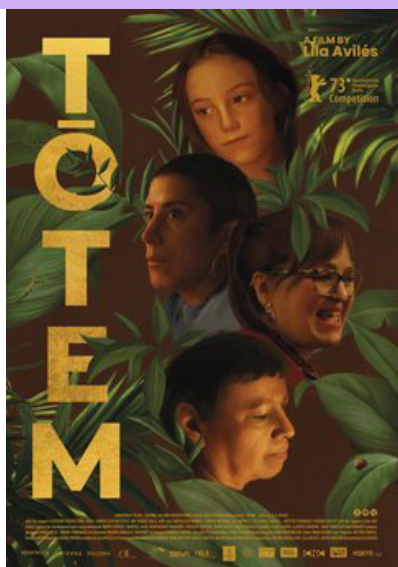
En mi opinión, esta película es más que una historia; es una reflexión sobre la vida. Te conectas con los personajes y cuestionas tus propios valores. Las escenas impactantes son aquellas donde deben tomar decisiones difíciles, mostrando la complejidad de la moral en situaciones extremas.

Las últimas partes de la película dejan una fuerte impresión; los protagonistas no parecen héroes normales. En vez de mostrar acciones heroicas, enseñan la realidad humana y las decisiones que tuvieron que hacer para seguir vivos. Esto hace que la historia sea más profunda, desafiando la idea común de héroes y mostrando lo complicado que es ser humano.

Recomendaría "La Sociedad de la Nieve" a todos. Es conmovedora y te hace reflexionar sobre la fuerza humana. También es útil para aprender español, sumergiéndote en el idioma de manera auténtica y emocionante.

Alice Varney, 22 de enero de 2024

Raquel Soria Minervini (17 años) es una chica realmente internacional. De padre australiano-italiano y de madre italiana ha vivido en diferentes países como China, EE.UU, Alemania y ahora reside en Los Países Bajos. Habla varios idiomas, entre ellos, inglés, italiano, chino, alemán y español. Estudia en la escuela Internacional en Twente y actualmente cursa el segundo año del Programa de Diploma (DP2) del Bachillerato Internacional, donde lleva la asignatura de español a nivel superior. Al acabar la escuela secundaria tiene planeado estudiar danza.

Reseña de "Tótem"

Nombre: Tótem (2023)

Interpretación (actores): Naíma Senties (Sol), Lazua Larios (Lucia) y Mateo García (Tonatiuh)

Director: Lila Avilés

Género: Drama.

La semana pasada, fui con mi clase de español a ver la película "Tótem" al cine 'Concordia' en el centro de Enschede. La idea era ver una película en español para mejorar nuestra comprensión de la lengua. "Totem" sigue a Sol, una niña de siete años,

el día de una fiesta para su padre, Tonatiuh. Entre limpiar la casa, pintar una torta y maquillarse, se ve el caos de una familia preparándose para una fiesta. Es claro desde el inicio que eso no es solo una fiesta de cumpleaños, sino posiblemente la última para Tonatiuh. Desde las primeras escenas se entiende que el padre de Sol está muy enfermo, y eso añade un sentimiento más sombrío al film. En la duración de la película, las maneras diferentes que los miembros de la familia tratan de lidiar con el hecho de que tal vez puede ser una despedida, no solo una celebración son mostradas. La película tiene un estilo muy realista. La cámara sigue a los personajes de una manera muy personal y los momentos vulnerables vuelven capturados con mucho sentimiento. La interpretación de los actores es sincera, y la cinematografía impactante. Los espectadores podían entender muy bien las emociones de los personajes.

Además, "Totem" incluye momentos graciosos, un elemento apreciado en una historia tan seria. Estos momentos de humorismo muestran el tema núcleo, el amor familiar. En los momentos más solitarios para Sol, está su familia que trata de hacer la situación más manejable. En suma, "Tótem" no es necesariamente una película de ritmo rápido o de diversión, sino algo íntimo y delicado, con momentos auténticos y cómicos. "Tótem" tiene la capacidad de conmoverte, permanecer en tu mente mucho después que sales del cine.

Raquel Soria Minervini 22 de septiembre 2023

Soria in het midden van de 20ste eeuw

CULTUUR BEWUSTZIJN
SENSIBILIZACIÓN CULTURAL

Jan Kleinpenning

Herinneringen van een Nederlandse geograaf

Begin december 1957 was ik voor het eerst in Soria. Ik was toen 21 jaar, studeerde Sociale Geografie aan de Universiteit Utrecht en had me voorgenomen om voor mijn doctoraalscriptie onderzoek te gaan doen in Spanje; onderzoek dat ik in een later stadium wellicht zou kunnen uitwerken tot een proefschrift. Ik was begin oktober voor een periode van twee maanden naar Madrid gegaan om mijn kennis van het Spaans te vergroten en om met de hoogleraar Geografie overleg te plegen over een voor mij geschikt onderzoeksgebied. Hij had me de bosdorpen in het noordoostelijk deel van de provincie Soria (de Comarca de Pinares) aangeraden. Zijn advies vond ik een prima suggestie en vanaf dat moment probeerde ik meer over dat gebied te weten te komen. Ook leek het me een goed idee om op de terugreis naar Nederland een tussenstop te maken in Soria om zo mogelijk al een kijkje in het gebied te nemen. Zo gedacht, zo gedaan.

De trein bracht me in ongeveer drie uur naar Soria. Ik vond na aankomst bij de uitgang van het station een kleine bus die passagiers naar het centrum van het stadje bracht. Ik stapte in en informeerde bij de chauffeur naar een eenvoudig pension. Dat kende hij wel. Hij liet me uitstappen in de Calle de Numantia en wees me het pension aan, waar voor enkele dagen een eenvoudige kamer beschikbaar was. De naam van het pension (al jaren geleden afgebroken) herinner ik me niet meer.

In Madrid had men mij verteld dat de provincie Soria een van de koudste gebieden van Spanje was. Negen maanden winter werd er gezegd. En koud was het er inderdaad. Heel koud. In het pension was het benedenzaaltje, waar men ook een eenvoudige maaltijd kon gebruiken, het enige vertrek dat redelijk verwarmd was. Er stonden drie braseros. In mijn slaapvertrek

stond het ijs op ruiten. Ik gebruikte alle beschikbare dekens om het voldoende warm te krijgen, wat pas lukte nadat ik ook nog mijn leren motorjasje als dek had genomen.

Het leek me verstandig om tijdens mijn korte verblijf in het stadje in elk geval een bezoek te brengen aan het Distrito Forestal. Ik ging immers onderzoek doen in een bosgebied. Soria was zo klein dat iedereen wel wist waar het Distrito te vinden was. Daar kwam ik vrijwel meteen in contact met ayudante Emilio Alonso Munárriz, die het heel bijzonder vond dat een Nederlands geograaf de weg naar Soria had gevonden en ook nog in de provincie onderzoek wilde doen. Hij was me direct behulpzaam. Het toeval wilde dat hij de dag erop naar Duruelo en Coaleda moest. Hij bood me aan om mee te gaan. Een klein uur na ons vertrek uit Soria stond ik al in het hart van mijn toekomstige onderzoeksgebied. Hij toonde me de prachtige, hoog opgaande slanke pinos albares in de montes van beide dorpen en vertelde me van alles over de bosexploitatie. En op de heen- en terugreis zag ik natuurlijk het prachtige dal van de Río Duero. Ik vond dat ik een heel goede keuze voor mijn onderzoek had gedaan.

Ik benutte mijn korte verblijf ook om Soria te bekijken. Soria was - en is - een van de kleinste provinciale hoofdsteden van Spanje en had in die tijd niet meer dan ongeveer 17-18000 inwoners. Er was maar één echte winkelstraat. Er waren enkele pleinen, een klein stadspark (de Alameda de Cervantes) en rondom het centrum lagen enkele kleine woonwijken. De (nu zo geheten?) Avenida de Valladolid, San Benito en San Tomé vormden zo ongeveer de noordgrens van de bebouwing. De kerk van Santo Domingo lang tegen de grens van de bebouwing aan en de Plaza de Toros bevond zich buiten de stadskern. De wijken noordelijk van de genoemde straten bestonden nog niet. Ook aan de westkant was de bebouwing veel beperkter dan nu en ten zuiden van de Alameda lag indertijd nog geen grote woonwijk. Soria was met andere woorden een klein en knus stadje. Ik voelde me er direct thuis, meer dan in het hectische, rumoerige en uitgestrekte Madrid.

In juni 1958 ging ik opnieuw naar Soria, nu om met mijn onderzoek te beginnen. Ik had de reis vanuit Nederland per motor (een 250cc Jawa) gemaakt. Ik had besloten dat ik alle gemeenten in het noordoosten van de provincie Soria met een grotere of kleinere oppervlakte dennenbos in mijn onderzoek zou opnemen. Dat waren er in totaal 19. De aangrenzende gemeenten in het zuidoostelijk deel van de provincie Burgos, die eveneens dennenbossen bezaten, zou ik echter om praktische redenen buiten het onderzoek laten; het onderzoek zou anders te omvangrijk worden.

De eerste weken bleef ik in Soria-stad. Ik vond een eenvoudig pension in de Calle Alfonso VIII in hetzelfde gebouw als waar het Distrito Forestal was gevestigd. Handiger kon niet. Ik begon op het Distrito allerlei documenten te raadplegen, zoals *Proyectos de Ordenación* van de diverse montes, die Don Emilio, mijn steun en toeverlaat, me aanreikte. Een deel van mijn tijd gebruikte ik ook om in het Provinciale Archief het Catastro del Marqués de la Ensenada van de te onderzoeken dorpen te raadplegen. De hoogleraar Geografie, die ik in Madrid had geraadpleegd, had me aangeraden dat te doen om zo een beeld van het vroegere bestaan in de bosdorpen te verkrijgen. Dat zou een goede achtergrond vormen voor mijn onderzoek naar de actuele situatie. Dat was een heel goed advies, want het Catastro leerde mij dat midden 18e eeuw de bosexploitatie veel minder betekenis had en dat in een groot aantal van de dorpen de Carretería het hoofdbestaan van de toenmalige bevolking vormde. En via mijn nog te verrichten latere onderzoek zou ik leren dat de dennenbossen midden 20e eeuw in veel dorpen een voorname of zelfs de voornaamste bestaans- en inkomstenbron waren geworden.

Tot aan de lunch, die in het pension om twee uur werd geserveerd, was ik ofwel in het kantoor van het Distrito Forestal of in het Provinciale Archief aan de slag en had ik het gevoel mijn tijd goed te besteden. Na de lunch werd er *siesta* gehouden en kon ik weinig doen. Vanaf ongeveer half vijf kon ik zo nodig op het Distrito Forestal wel weer aan het werk, maar minder goed. Lang niet alle ingenieros en ayudantes waren ook in de middaguren weer aanwezig.

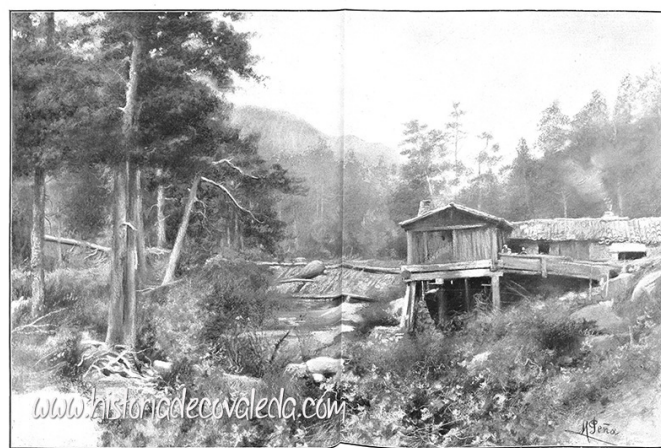
Het moeilijkste deel van de dagen waren de avonden. Het avondmaal werd pas rond tien uur geserveerd (veel later dus dan in Nederland) en tot die tijd kon ik vaak niet veel anders doen dan maar wat rondlopen in het stadje en wachten tot het etenstijd was. Als student die moest rond zien te komen met een bescheiden budget kon ik me niet de luxe veroorloven in de Alameda gezellig op een terrasje te gaan zitten. Als ik daar neerstreek dan was het bijna altijd op een gratis bankje. De keren dat ik mij in die moeilijke uren een cortado of wat anders veroorloofde dacht ik er eerst goed over na of een uitgave van 5-8 pesetas wel verantwoord was. Een bezoek aan San Juan de Duero of een wandelingetje langs de Río Duero richting La Ermita de San Saturio kostte niets en was soms een goed alternatief.

Na enkele weken had ik alles gedaan wat ik in Soria meende te moeten doen en was ik klaar om aan het veldwerk te beginnen. Don Emilio hielp me bij het vinden van een eenvoudig pension in mijn onderzoeksgebied. Het werd een kamer in het huis van viuda Faustina de Vera in Salduero. Indertijd werden aan huisvesting veel minder eisen gesteld dan nu. Een kamer met bed was eigenlijk al genoeg. Een badkamer was er niet; wel werd elke dag een lampetkan met water op de kamer neergezet. Ik kreeg er een eenvoudig ontbijt (wat brood met koffie) en 's-avonds werd voor mij een avondmaal opgediend. Ik at niet met de familie mee, maar alleen in de woonkamer beneden. Vanuit Salduero begon ik 'mijn' dorpen te bezoeken. De dorpen

waren zo klein dat er geen restaurants waren en lang niet alle dorpen hadden een café. Een winkel om wat te kopen was er ook niet overal. Mijn lunch bestond dan ook alle dagen dat ik erop uittrok uit een meegenomen 'pakket': twee flesjes coca cola en een bocadillo con chorizo. Sinds deze worst ook in Nederland verkrijgbaar is koop ik die nog steeds. Ik lunchte op een aardig plekje in het bos of open veld, gezeten naast de motor.

Er waren in mijn onderzoeksgebied maar twee verharde wegen. Die vanuit Soria over Abejar richting Duruelo en die vanuit Soria via Abejar naar San Leonardo. Vanuit Duruelo en San Leonardo liepen deze wegen door in de provincie Burgos richting Burgos-stad. Naast deze hoofdwegen waren er caminos forestales, maar er waren er veel minder dan heden ten dage en de kwaliteit van de meeste was zodanig dat ik het veiliger vond die niet met mijn motor te berijden. Steenslag, scherpe bochten, hobbels en gaten stonden vroeg of laat garant voor een valpartij. Dat betekende onder meer dat ik vanuit Salduero altijd via Molinos en Abejar een omweg moest maken om meer zuidelijk gelegen dorpen als Navaleno en San Leonardo te bereiken. Doorsteken vanuit Salduero via Pinar Grande was niet mogelijk. Lang niet alle dorpen waren via geasfalteerde toegangswegen te bereiken. Dat was alleen het geval met de dorpen aan de beide hoofdwegen. Alle andere dorpen, zoals Muriel Viejo, Muriel de la Fuente, Talveila, Vadillo en Casarejos waren alleen te bereiken via steenslagwegen van uiteenlopende kwaliteit. Die welke naar Herrera de Soria leidde was aan het eind dusdanig slecht dat ik de motor maar aan de kant zette en het laatste stukje naar het dorp lopend aflegde. Openbaar vervoer was er in die tijd niet, uitgezonderd een busverbinding tussen Duruelo, dan wel San Leonardo, en Soria. Heen in de morgen, terug in de loop van de middag.

Ik wilde in de dorpen vooral informatie verkrijgen over het bestaan van de bewoners. Waar leefde men van? Ik dacht aanvankelijk dat een gesprek met de burgemeester de meest effectieve methode was, maar al heel snel bleek dat ik veel beter met de dorpssecretarissen kon spreken. Dat deed ik dan ook. Ze bleken me op vrijwel alle vragen een antwoord te kunnen geven. De dorpen waren allemaal zo klein dat ze die >

PAISAJE DE COVALEDA (SORIA).

Houtzagerij

heel goed kenden. Ook sprak ik met inwoners die ik tijdens mijn bezoeken tegenkwam en met dorpingen die een bedrijf hadden, zoals een zagerij of harsdestilleerderij. Het autobezit in de dorpen was heel gering en slechts enkele bewoners hadden een 125cc Moto Guzi, indertijd een hele luxe. Daardoor trok mijn Jawa met zijn buitenlandse kenteken heel vaak de aandacht van dorpingen. Dat was alleen maar gunstig. Zo kwam ik vaak gemakkelijk met dorpsbewoners in gesprek.

Ik constateerde al spoedig dat er tussen de dorpen in het noorden en die in het zuiden van de comarca een belangrijk verschil bestond. Gebruikelijk was dat het in de communale bossen gekapte hout (of de geldopbrengst daarvan) onder de dorpsbewoners die daarvoor in aanmerking kwamen werd verdeeld. Dat leverde in de gemeenten met een groot areaal bos – en dat waren vooral noordelijke gemeenten – jaarlijks voor veel gezinnen een aardig inkomen op, mede dankzij de hoge houtprijzen. Voor Spaanse begrippen van toen waren het rijke gemeenten, veelal met een betere bestrating en verlichting. Covaleda en Duruelo waren van deze groep een voorbeeld. De zuidelijke dorpen hadden minder uitgestrekte montes en waren veel minder welvarend, sommige zelfs uitgesproken arm, zoals Herrera de Soria. Landbouw en veeteelt waren hier belangrijkere bestaansmiddelen dan in het noorden. Ook in ander opzicht was er een verschil: in de zuidelijke gemeenten met bossen van pino negro en pino laricio vond harswinning plaats; de inkomsten daarvan kwamen aan de gemeentekas ten goede. In het noorden beperkte de exploitatie zich tot houtkap.

Pijnbomen

Terugdenkend verbaas ik me nog altijd dat er indertijd zo weinig verwerkende industrie was. Vrijwel al het hout verliet gezaagd of ongezaagd de regio. Het aantal timmerwerkplaatsen was beperkt, er was ook nog een bedrijf dat persianas produceerde, maar de enige industrie van betekenis was de deurenfabriek in San Leonardo.

Over medewerking had ik niet te klagen. Ik werd overal vriendelijk bejegend door functionarissen en bewoners die me openhartig te woord stonden. Maar het onderzoek had ook een minder prettige kant: ik miste het contact met het thuisfront en naarmate het verblijf vorderde werd dat erger. De communicatiemiddelen van nu bestonden nog niet. Telefoneren naar Nederland vanuit de dorpen was onmogelijk. Vanuit Soria-stad kon dat wel. De telefoniste in het plaatselijke telefoonkantoor

moest daarvoor echter wel via Madrid een verbinding regelen en dat kostte meestal een kwartier of een half uur. Het was altijd weer spannend of het lukte. Vanwege de kosten probeerde ik het gesprek tot drie minuten te beperken; net toereikend om het meest belangrijke nieuws uit te wisselen. Briefwisseling bood meer mogelijkheden, maar brieven waren doorgaans vijf of meer dagen onderweg en brachten dus altijd gedateerd nieuws.

Landgenoten kwam ik niet tegen en ook zag ik tijdens mijn verblijf geen enkele buitenlandse toerist. Spanje was indertijd nog geen toeristenland en de Comarca Pinariega al helemaal geen toeristisch gebied. Toeristische voorzieningen waren er niet. De weinige toeristen die naar het gebied kwamen waren Spanjaarden die de zomerse hitte in Madrid of elders ontvluchtten om in het hooggelegen Soria verkoeling te zoeken. De meesten verbleven bij familie of kennissen.

Terug in Nederland vatte ik mijn onderzoeksbevindingen samen in een doctoraalscriptie en studeerde ik af. In de zomer van 1959 ging ik nogmaals voor bijna drie maanden terug naar Spanje, nu echter om mijn onderzoek voort te zetten in de 'pueblos pinariegos' van het aangrenzende zuidoostelijke deel van de provincie Burgos, 15 in totaal. Ik bezocht ze vanuit Naveleno en Covaleda, omdat ik daar een geschikt pension had gevonden. Ook de burgalese dorpen verschilden onderling van karakter. Net zoals in het Soriaanse deel van de Comarca Pinariega waren hier rijke dorpen dankzij de aanwezigheid van uitgestrekte dennenbossen (zoals het noordelijk gelegen Regumiel de la Sierra) en minder rijke of zelfs uitgesproken arme dorpen (zoals La Gallega in het zuiden), doordat hier nauwelijks bos was dat inkomsten opleverde. Ook hier was in het zuiden de landbouw en veeteelt belangrijker dan in het noorden en vond ook harswinning plaats. Ter voorbereiding van het veldonderzoek verbleef ik eerst een paar weken in de provinciale hoofdstad Burgos. Vergeleken met Soria vond ik die minder gezellig.

Na terugkeer begon ik aan mijn proefschrift en in april 1962 promoveerde ik aan de Universiteit van Utrecht. Ik had mijn proefschrift in het Spaans geschreven, omdat ik vond dat men ook in Spanje kennis moest kunnen nemen van mijn onderzoeksbevindingen.

Na mijn promotie ben ik Soria niet vergeten. Tijdens enkele excursies naar Spanje die ik voor studenten Geografie organiseerde liet ik hun ook delen van de Comarca Pinariega zien en vertelde ik over de houtexploitatie, de houtwinning en andere bestaansmiddelen van de bevolking. Als ik met de excursiegangers in Soria in Hotel Las Heras overnachtte, werd ik door Don Emilio altijd bij hem thuis voor het avondeten uitgenodigd. Ik bracht ook enkele keren in het gebied mijn vakantie door.

In 2011-2013 deed ik opnieuw onderzoek in de pueblos pinariegos van beide provincies en bereidde ik een heruitgave van mijn proefschrift voor waarin ik ook de bevindingen van mijn nieuwe onderzoek opnam. In 50 jaar tijd was er veel veranderd.

Er werd geen hars meer getapt, de inkomsten uit de houtverkoop waren aanzienlijk teruggelopen, de nog werkende bewoners hadden beroepen gevonden die weinig relatie met de bossen vertoonden, vrij veel bewoners waren gepensioneerd, veel jongeren hadden de dorpen verlaten en de bevolking van alle gemeenten (op één na) was achteruitgegaan.

De heruitgave verscheen in 2014 en werd op 29 april officieel gepresenteerd in de Sala de Plenos van het gemeentehuis van Salduero, het dorp van waaruit ik in 1958 mijn veldwerk had verricht. Voor in het boek had ik laten opnemen: A la memoria de Don Emilio Alonso Munárriz.

Ook deze heruitgave illustreert mijn blijvende band met Soria (en het aangrenzende Burgos). Ik zie er dan ook naar uit om binnenkort opnieuw in 'mijn' Soria rond te kunnen lopen en rond te kunnen rijden.

¹ *La Región Pinariega. Estudio geográfico del noroeste de Soria y sudeste de Burgos (España)*. Groningen 1962. 208 pp.

² *Los Pueblos Pinariegos. Tríptico geográfico-histórico del noroeste de Soria y sudeste de Burgos*. Soria: Diputación Provincial de Soria. 2014. 382 pp.

Hostal Las Heras, Soria

Describiendo la portada de la revista: Las Fallas

Son las fiestas de Valencia que se celebran durante los días anteriores al 19 de marzo, día de San José, patrón religioso de esta fiesta.

San José, marido de la Virgen María y padre de Jesús en la tierra, era carpintero, según la Biblia y por esta razón es el patrón de los carpinteros.

Origen

En tiempos pasados, los carpinteros usaban madera (unas piezas que se llaman postas) para iluminar sus talleres y poder trabajar durante los inviernos. Cuando ya no las necesitaban las quemaban en la calle en honor de su patrón, San José. Era además una celebración de la luz y de la llegada de la primavera cuando ya era innecesaria la iluminación con fuego.

Después de que llegó la electricidad a España se continuó con la tradición como un proceso de purificación: quemar lo viejo y mirar al nuevo año. Y así nacieron las fallas que son esculturas de cartón, madera y pintura que cuentan una historia y tienen un tema central. Suelen tener un gran elemento irónico y crítico de la vida actual, casi siempre política. Su estilo representa el carácter valenciano: abierto, divertido y extravagante.

Los muñecos que componen la escultura se llaman ninots. Cada artista fallero compite por realizar el ninot más bonito, que por votación popular, se salvará de ser quemado. Este muñeco se conoce como el ninot indultat, o indultado en español. Este ninot se envía a un museo que contiene la colección de todos los muñecos indultados.

El monumento fallero se empieza a diseñar en mayo y su construcción dura de Septiembre a Marzo. El 15 de Marzo es

cuando la escultura sale del taller y se planta en la calle donde se quedará hasta su quema la noche del 19 de Marzo. El 15 de Marzo se conoce como la noche de la plantá. Las construcciones de estas esculturas son de unos 10 metros de altura y cuestan aproximadamente 100.000 euros. La quema del 19 de Marzo a medianoche se denomina la cremá.

El momento más conmovedor de las Fallas es ver quemar las Fallas cuando la gente se reúne con los seres queridos para realizar un propio ritual de purificación y bienvenida a la luz, la primavera y las nuevas esperanzas.

Cada asociación elige a su reina de la fiesta que recibe el nombre de fallera mayor y representa a su asociación en actos públicos y privados durante el año.

Cremà de la falla ganadora en Denia 2023

Nuevo rubro en FOCO

CULTUUR BEWUSTZIJN
SENSIBILIZACIÓN CULTURAL

CULTUUR BEWUSTZIJN SENSIBILIZACIÓN CULTURAL

Últimamente se habla y se escucha hablar sobre el tema CULTUUR BEWUSTZIJN/ SENSIBILIZACIÓN CULTURAL como nuevo dominio para la enseñanza de los idiomas modernos en el comité de renovación de asignaturas (vakver-nieuwingscomissie) y posiblemente muchos profesores de lengua se han preguntado o han investigado sobre el alcance de este nuevo dominio en la enseñanza de idiomas. VDSN está muy de acuerdo con el desarrollo de esta habilidad como una herramienta para la enseñanza del español en una forma interdisciplinaria.

Nuestra labor como profesores de lengua es indudablemente desarrollar en el estudiante destrezas lingüísticas apropiadas, es decir, amplio vocabulario, correcta pronunciación, lectura, gramática..., sin embargo, muchas veces olvidamos que la cultura está intrínsecamente ligada al idioma y que por lo tanto, debemos preparar a nuestros estudiantes a llegar a ser "hablantes interculturales" sensibles a las diferencias culturales del mundo del español para comprender con éxito el nuevo mundo que se abre cuando deciden aprender la lengua.

En el amplio mundo del español esta dimensión se engrandece por las variaciones culturales de cada esquina del idioma y la dificultad se hace inmensa si el profesorado no posee la gama cultural necesaria para sensibilizar al estudiante. El equipo de redacción de FOCO ha pensado que, con el propósito de engrandecer el bagaje cultural del profesorado del español, podríamos ofrecer artículos que relaten experiencias, anécdotas, peculiaridades y muchos aspectos más que sirvan para motivar al docente a crear lecciones que permitan al aprendiente tener acceso a ese caudal cultural que forma el español para entender los diferentes comportamientos y comprender ciertas interacciones culturales sin recurrir a la crítica. Los profesores de español nos encontramos a menudo con situaciones estereotipadas y con el propósito de desambiguar esta información incompleta de los estudiantes es imprescindible investigar y comprender el hecho a tratar para transmitir al estudiantes la información adecuada.

Un ejemplo usual es la idea preconcebida del uso de "vos" que los estudiantes tienen. Tomemos el siguiente diálogo: *La tarea es identificar el país de origen de los hablantes*

Javier: **Mirá** Marta, este es mi padre.

Marta: **Vos sos** idéntico. **Vos tenés** su misma cara.

Con seguridad muchos estudiantes identificarán el país como Argentina y posiblemente algunos hagan extensivo a Uruguay, pero la respuesta no es tan concluyente. Este diálogo fue tomado de un texto guatemalteco. El uso de "vos" está generalizado en casi todos los países hispano-hablantes con algunas diferencias en las desinencias verbales ¿Alguien tiene una anécdota con este tema? ¿Conoce algo más sobre el uso y el origen de este vocablo? ¡ Nos encantará publicar su experiencia con el fin de proporcionar al docente de español información fidedigna para sensibilizar culturalmente al aprendiente. Enviar el texto a foco@vdsn.nl

En este número de FOCO estamos incorporando el artículo "Soria in het midden van de 20ste eeuw" de Jan Kleinpenning como inicio de este nuevo rubro CULTUUR BEWUSTZIJN /SENSIBILIZACIÓN CULTURAL.

El texto ha sido escrito en holandés y es una reflexión de la inmersión de Kleinpenning en la cultura de Soria entre 1957-1959. Esperamos que sirva de inspiración a nuestros socios para compartir algo semejante que pueda ampliar nuestros horizontes culturales.

Hemos hablado con Jan Kleinpenning quien ha desarrollado un libro en español para trabajar en clase con la información de sus memorias. Si alguno de nuestros socios se sintiera motivado a trabajar este tema en la clase, VDSN le hará llegar un ejemplar del librito para su uso didáctico. Solamente tiene que dirigirse a Carla Sánchez Kist, correo electrónico: estudiosenespana@gmail.com y a vuelta de correo tendrá el material. Será muy apreciado si se realizara una breve reseña de la clase para publicarla en nuestra revista.

La aceituna / El aceite de oliva

Carla Sánchez Kist

La relación entre la aceituna y el aceite de oliva en el Valle del Tiétar

En nuestro terreno en el sur de la provincia de Ávila (Valle del Tiétar) tenemos 60 olivos que nos dan aceitunas. No las comercializamos como se comercializan las naranjas o peras, por ejemplo, porque las aceitunas no son aptas para comerse directamente. Aceitunas que se cosecha de los olivos pueden ser procesada para el consumo de aceitunas o pueden ser utilizadas como base de la producción de aceite. Nuestra cosecha nos dará como resultado botellas de aceite de oliva extra virgen. Nosotros damos nuestra cosecha a la almazara Los Llanos en Ramacastañas, Ávila, que es una fábrica dónde se produce aceite de oliva. La palabra almazara viene del árabe «al-ma'sara», que significa «la prensa»

Al principio de diciembre 2023 recogimos 450 kilos de aceitunas. Fue una cosecha buena, porque el año ha sido duro en cuanto a extrema sequía en verano y luego mucha humedad en otoño. Recibimos de la almazara unos 45 litros de aceite de oliva virgen extra.

Hablamos con dos personas de la Asociación de Productores Olivereros, Pedro Gómez y Laura Butragueño, para tener una mejor idea sobre la calidad del aceite de oliva en el sur de Ávila.

La Asociación de Productores Olivereros del Sur de Ávila sigue dando pasos, de la mano del Instituto Tecnológico Agrario de Castilla y León (Itacyl) y con el apoyo de la Diputación de Ávila, para la obtención de la Denominación de Origen para su aceite de oliva virgen extra, pero mientras el ansiado "marchamo" llega, continúan trabajando no solo en la profesionalización del sector sino también en la aplicación de nuevas fórmulas de obtención de un aceite de excelente calidad. Y el fruto de todo

En lo que respecta a la cantidad, ha sido «mejor de lo que esperábamos», afirma Gómez, con 806.000 kilos de aceituna recogidos de toda la zona, cuatro veces más que el año anterior cuando rondaron los 200.000 kilos.

Y la calidad, como viene siendo la tónica habitual de cada año, es también buena. Entrando en detalle sobre sus componentes señala Gómez, que, tras el análisis de diferentes parámetros, el resultado es «un aceite afrutado (6 sobre 10), de buen aroma y olor. La acidez es de entre dos décimas y dos décimas y media, muy baja» (el máximo para un virgen extra es de 0,8%), y el índice de peróxidos también muy bajo, lo que hace que el aceite no se ponga rancio y aguante más años sin descomponerse aunque con el paso del tiempo pueda perder propiedades. Todo ello «en la línea de otros años, porque hacemos las cosas bien, preservando que la aceituna venga en buenas condiciones, pues se empieza a recoger temprano y se muelen en el día, y así por eso la calidad del aceite ahí está», subraya Pedro Gómez.

Sin embargo, como indicaba, los rendimientos han sido muy bajos, como en otros puntos de España, y aunque desconocen los motivos exactos, el presidente de la asociación de olivereros apunta que «como hubo tanta sequía y calor y en nuestra zona vinieron unos días de lluvias, la aceituna se nutrió de agua, porque estaba sedienta, y se olvidó de los procesos químicos para que tuviera aceite». Así, se ha obtenido una aceituna con mucha agua pero con poco aceite.

El aumento en los costes de los materiales y sobre todo de la luz que vienen sufriendo la práctica totalidad de los sectores productivos desde hace muchos meses sigue afectando también al sector oleícola y olivarero. De hecho, según apunta Pedro Gómez, «se sigue notando la subida del precio de los productos para el envasado del aceite, como el papel, el cartón o los plásticos, y sobre todo la luz, necesaria también para mol-turar», lo que repercute en el precio final del aceite.

«Hablamos de 3.500 a 4.000 euros mensuales de facturación y eso tiene que repercutir en el socio, primero, y en el precio del aceite, después», comenta Gómez, quien aclara que «esa repercusión en el aceite no es tanto nuestra como de las grandes empresas que se dedican a ello, que compran el aceite a granel caro y lógicamente el envasado tiene que ser también caro.

Hablamos de que el aceite a granel está ahora en 8,70-8,80 euros el kilo más IVA y eso repercute lógicamente en el precio final, pero según Gómez son las grandes empresas que marcan las subidas y bajadas del precio del aceite. >

Laura Butragueño de nuestra almazara Los Llanos dice que la almazara ha obtenido varios premios en cuanto a la calidad del aceite de oliva virgen extra en años anteriores y ahora Los Llanos participa en obtener la Denominación de Origen. Laura dice que el primer paso para conseguir una DO fue crear la Asociación de Olivareros del Sur de Ávila, donde nos integramos las 6 Almazaras de la zona que estábamos interesadas en formar parte del proyecto.

Una vez que se constituyó la Asociación comenzamos el largo proceso en el que aún estamos inmersos para conseguir la Denominación de origen del Aceite. Nosotros hemos contado con la ayuda tanto de la Diputación de Ávila como de Itacyl por parte de la Junta de Castilla y León. Gracias a las subvenciones recibidas hemos podido permitirnos contratar a la empresa Global Contec que se está encargando de realizar todas las analíticas e informes necesarios para desarrollar el Pliego de Condiciones que debe presentarse finalmente al parlamento Europeo en Bruselas.

Básicamente y antes de desarrollar el pliego de condiciones se realizan una serie de investigaciones tanto de clima, territorio, variedad de aceituna, calidad del aceite, historia de los olivares, buscando la singularidad del producto resultante, eso que es digno de proteger.

Una vez desarrollado todo el trabajo de campo es cuando se desarrolla el Pliego de Condiciones que cuando está aprobado servirá como paraguas para la Denominación de Origen, donde se marcan nuestras bases.

Uno de los trabajos conjuntos que hacemos la Asociación es realizar una molienda de aceitunas de verdeo antes de comenzar la campaña del año en curso. Es el aceite resultante de esta molienda lo que hemos presentado al concurso en años anteriores y ha resultado ganador.

Cuando nos referimos a Olivareros nos referimos a socios y clientes de las Almazaras que formamos parte del proyecto. Cuando realizamos la molienda de verdeo en las diferentes Almazaras para sacar el AOVE Valle del Tiétar de la Asociación, se invita a todos los socios cooperativistas y/o clientes de las 6 Almazaras que formamos la Asociación. Participan todos aquellos que quieren sin distinciones, luego cada Almazara llega al acuerdo con los participantes del pago de la aceituna o producto en aceite, pero es un tema particular de cada empresa o cooperativa.

A los socios y clientes que participan se les pide que la aceituna que se va a utilizar para verdeo sea exclusivamente del árbol, haya sido tratada para la mosca del olivo con más de 40 días de antelación, no debe venir picada de mosca y debe ser recogida en el mismo día que realizamos la molienda. Si no viene en estas condiciones no la aceptamos, ya que lo que se busca es un aceite virgen extra de gran calidad, y si una partida no viene en las condiciones requeridas puede echar a perder el resto. Al final la calidad tanto en los mayoristas como en los pequeños productores depende de cada uno, hay pequeños productores que optan por cuidar sus olivares para conseguir un producto de alta calidad y que han apoyado desde el primer momento el proyecto para conseguir la DO.

Es interesante decir que se utiliza todo el material de la aceituna: las ramas y las hojas y las pepitas se separan en la almazara. Ramas y hojas son para animales que se lo coman; pepitas estarán molidas y se usan como pellets para las estufas.

Por parte de la Asociación todos los años realizamos una serie de cursos de Poda y Cuidado del Olivar, para que nuestros olivareros puedan mejorar las técnicas y aprender nuevas formas de sacar mejor rendimiento al olivar y un producto de mayor calidad.

© Carla Sánchez Kist

Kerndoelen onderbouw

Petra Schnetz

Veranderingen voor de MVT in de Kerndoelen Onderbouw in aankomst!

Mijn naam is Petra Schnetz en ik behartig de belangen namens de VDSN in de advieskring voor de Concept Kerndoelen Onderbouw MVT.

Deze eerste adviesronde is vooral om de piketpaaltjes te zetten en om voor alle MVT een Karakteristiek (beschrijving van het leergebied) en een Raamwerk (schetsmatige indeling) te maken. Tot nu zijn er alleen kerndoelen voor Engels. Men wil gaan zorgen voor een doorlopende leerlijn PO/VO (OB en daarna ook BB) voor Engels met bijbehorende niveauaanduiding en tegelijkertijd dan ook voor de andere MVT.

Thema's waarover nu wordt gesproken zijn:

-Waar de huidige Kerndoelen heel globaal waren en veelal op vaardigheid gebaseerd, worden ze nu een stuk specifiek,

meer in samenhang en een beheersingscomponent (ERK).

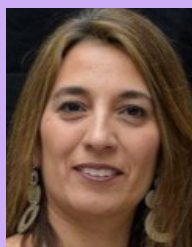
-Digitale geletterdheid en Burgerschap zijn onderwerpen die er ook een plekje in zullen krijgen, hoe is nog niet duidelijk. In aparte vakken of als eindtermen ondergebracht bij diverse vakken?

-Er zijn domeinen geformuleerd als kernen van de taalvakken, te weten Communicatie, Taalbewustzijn en Cultuurbewustzijn, daarnaast sub domeinen met kerndoelen.

-Er wordt steeds gekeken naar de drie doelen van het onderwijs in het algemeen, te weten Kwalificatie, Socialisatie en Persoonsvorming.

Informatie voor de tweede adviesronde verwachten we maandag 11 maart. Dat komt mooi uit want zodoende kan ik geïnteresseerde leden informeren tijdens de VDSN studiedag op zaterdag 16 maart. Tot ziens dan! Met groet, Petra Schnetz.

Congreso nacional de Español 2024

Fernanda Martino

El próximo viernes 5 y sábado 6 de abril de 2024 se celebrará el Congreso Nacional de Profesores de Español en el Instituto Cervantes en Utrecht. Organizado cada dos años, este congreso se erige como el punto de encuentro fundamental para todos los involucrados en la enseñanza del español en los Países Bajos. Con el respaldo de Levende Talen Spaans, el Instituto Cervantes y la Consejería de Educación, este evento de dos días promete ser una experiencia enriquecedora para nuestros profesores de idiomas. Los participantes tendrán la oportunidad de sumergirse en una variada oferta de talleres y explorar una feria de expositores donde se encontrarán con editoriales y otros colaboradores activos en el campo de la educación del idioma español. Además, este año nos complace contar con la participación especial de la Sociedad Belga de Profesores de Español. La jornada inaugural del viernes 5 de abril dará inicio con la ceremonia de apertura, seguida de la entrega de la distinción "Generación Excelente". A continuación, bajo una guía experta nos aventuraremos por las calles de Utrecht, descubriendo la influencia de la cultura española en los Países Bajos en un emocionante "walkshop". La jornada culminará con una cena acogedora donde podremos brindar y disfrutar de la compañía mutua.

El sábado 6 de abril, la conferencia plenaria marcará el comienzo de una jornada interesante y enriquecedora. Destacadas figuras en el ámbito de la enseñanza de lenguas extranjeras ofrecerán talleres adaptados a todos los niveles educativos,

desde la enseñanza secundaria hasta programas para niños, adultos y profesores del sector privado. También hablaremos de la actualización de los programas de exámenes para el español e informaremos a nuestros docentes de cómo, dónde y cuándo seguir formándose en los Países Bajos. Además, las principales editoriales del sector estarán presentes para ofrecer sus recursos y novedades.

Para conocer el programa completo del Congreso y reservar tu lugar en este evento único, visita nuestra página www.landelijkcongressspaans.nl. ¡Los esperamos a todos con mucho gusto!

La directiva de la sección de español Levende Talen

LANDELIJK
CONGRES SPAANS
LEVENDE TALEN

INSTITUTO Cervantes LEVENDE Talen CONSEJERÍA DE EDUCACIÓN

5 Y 6 DE ABRIL DE 2024

INSTITUTO CERVANTES
DOMPLEIN 3, UTRECHT

<http://landelijkcongressspaans.nl>

El rincón del libro

LA ÚLTIMA FUNCIÓN Luis Landero

Referencias bibliográficas

Un grupo de amigos jubilados todavía recuerda la tarde de aquel domingo de enero de 1994 en que un Tito Gil maduro hizo su aparición en el bar restaurante del pueblo, en la Sierra de Madrid. Lo reconocieron por su prodigiosa voz. Regresaba a su lugar natal el afamado actor, el niño prodigio, la gran promesa teatral que parecía haber triunfado en los escenarios de la capital, o tal vez de medio mundo. Quizá en busca de notoriedad, Tito Gil no tardará en proponerles una gran representación colectiva con la que revitalizar el turismo y atraer a gente. Será la última oportunidad de evitar el despoblamiento paulatino. Nadie parece resistirse, pero necesitan a una gran actriz que le dé a él la réplica. En esas fechas, Paula, una mujer que ha visto aplastados sus sueños por la rutina laboral, toma el último tren en Atocha y despierta, sin saberlo, en la estación de un pueblo para ella desconocido.

Bajo el sortilegio de un relato oral colectivo, en *La última función* Luis Landero vuelve a deleitarnos con la fascinación de una historia y de unos personajes que parecen salir de la bruma y tomar la escena para sentirse transformados. Una historia de amor inesperada, y un sinfín de personajes secundarios humorísticos y admirables que culminan en un magistral desenlace.

TRES EMIGNA PARA LA ORGANIZACIÓN Eduardo Mendoza

Referencias bibliográficas

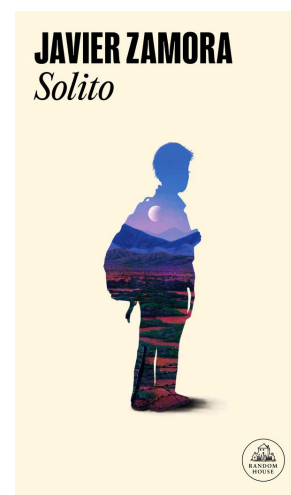
Barcelona, primavera de 2022. Los miembros de una organización gubernamental secreta que tiene como función encontrar una solución global a sucesos que, por ser competencia de distintos cuerpos del orden, nunca llegarían a resolverse, se enfrentan a la peligrosísima investigación de un complejo caso triple: la aparición de un cuerpo sin vida en el hotel El Indio Bravo de las Ramblas, la desaparición de un millonario ciudadano británico en su yate y las singulares finanzas de la

marca comercial Conservas Fernández. Con *Tres enigmas para la Organización*, Eduardo Mendoza entrega su mejor y más divertida novela de detectives hasta la fecha. Y lo hace redoblando la apuesta no con un detective sino con un equipo de nueve agentes secretos absolutamente geniales, encargados de llevar a cabo una apasionante triple investigación. Una novela que recuerda a los clásicos policíacos de Conan Doyle o Agatha Christie y en la que el lector encontrará todas las señas de identidad del autor barcelonés: su inconfundible voz narrativa deliberadamente old fashion, el brillante sentido del humor con tintes de incorrección, la sátira social y la comedia de enredo.

SOLITO Javier Zamora

Referencias bibliográficas

Con tan solo nueve años, Javier Zamora emprendió un viaje de cinco mil kilómetros de El Salvador a Estados Unidos para

reencontrarse con sus padres, dejando atrás todo lo que le era familiar. En compañía de un grupo de desconocidos guiados por un coyote, el recorrido que iba a durar dos semanas se convirtió en una imposible odisea de casi dos meses, cambiándole la vida para siempre. *Solito* es el relato de esa experiencia, el testimonio inolvidable de un largo y angustioso periplo, pero también un libro lleno de amor, bondad y agradecimiento. Es la historia de Javier, pero también la historia de millones que no tuvieron otra opción que abandonar su hogar.

EN AGOSTO NOS VEMOS Gabriel García Márquez

Referencias bibliográficas

Un maravilloso regalo inesperado para los innumerables lectores de García Márquez.

Cada mes de agosto Ana Magdalena Bach toma el transbordador hasta la isla donde está enterrada su madre para visitar la tumba en la que yace.

Esas visitas acaban suponiendo una irresistible invitación a convertirse en una persona distinta durante una noche al año. Escrita en el inconfundible y fascinante estilo de García Márquez, En agosto nos vemos es un canto a la vida, a la resistencia del goce pese al paso del tiempo y al deseo femenino. Un regalo inesperado para los innumerables lectores del Nobel colombiano.

EL CABALLO DORADO Sergio Ramírez

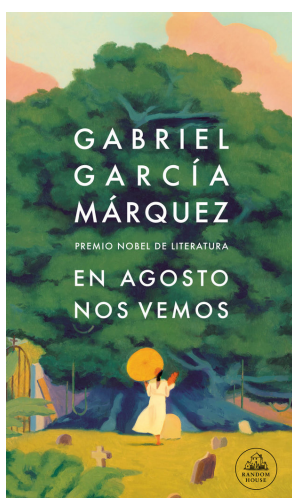
Referencias bibliográficas

LA NUEVA NOVELA DEL PREMIO CERVANTES

Un magistral relato de aventuras lleno de humor

Jurado del Premio Cervantes

Esta es la historia de una princesa de la nobleza rural de los Cárpatos que llevaba una férula ajustada con tornillos de cabeza avellanada y correas de vaqueta en la pierna izquierda. De un peluquero escultor de caballos, de barba frondosa abierta en dos alas, que creía haber inventado el carrusel. De un factor de comercio, también de barba frondosa en dos alas, que se creía hijo del emperador Maximiliano. Y de un cocinero hablantín y marrullero que salvó de morir a un dictador. El peluquero inventor termina sus días envenenado y su cadáver es lanzado al fondo de un río. El factor de comercio termina los suyos frente a un pelotón de fusilamiento. Y el cocinero tiene su fin arrastrado

por una embravecida corriente de lluvia, en estado de ebriedad. Empieza en 1905 en la aldea de Siret, entonces territorio del Imperio austrohúngaro, y acaba en Managua en 1917, bajo la ocupación militar de los Estados Unidos, con una conspiración de final inesperado.

El caballo dorado es también la historia de un carrusel llegado tras un largo viaje por mar a Nicaragua, y con el que la princesa fue después de pueblo en pueblo, de fiesta patronal en fiesta patronal, los caballos de madera cada vez más venidos a menos por el paso del tiempo.

Sergio Ramírez despliega toda su maestría narrativa en esta deliciosa novela a medio camino entre el relato de aventuras y el de enredos, intrigas palaciegas y picaresca moderna. Plena de humor y de imaginación, El caballo dorado narra el viaje desde una Europa que ya no existe hasta una Nicaragua convulsa para cumplir el sueño inverosímil de un inventor que inventó lo que estaba ya inventado.

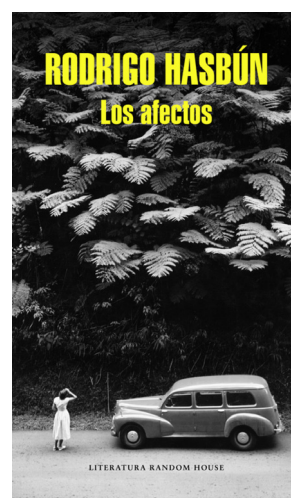
LOS AFECTOS Rodrigo Hasbun

Referencias bibliográficas

La nueva novela de una de las voces bolivianas más prometedoras del panorama literario internacional nos lleva al corazón de una familia de aventureros alemanes que se exiliaron en Bolivia.

Los afectos aborda la paulatina desintegración de los Ertl, una peculiar familia de aventureros que, tras la derrota de Alemania en la Segunda Guerra Mundial, decidió exiliarse en Bolivia. Es en esas tierras extrañas donde el cabeza de familia, Hans Ertl, pretende alcanzar el gran sueño de Paitití, la ciudad perdida de los incas que se oculta en algún lugar inhóspito de la selva amazónica. Ni su mujer ni sus tres hijas saldrán indemnes de las inalcanzables quimeras y las ausencias de este padre explorador. Pero será Monika, la mayor y la más aventurera, la única que acabe heredando su carácter inconformista para lanzarse, con los años y en aras de sus convicciones, a un objetivo mucho más temerario.

Con el trasfondo movedido de los cincuenta y los sesenta y en una Latinoamérica radicalizada, Rodrigo Hasbún mezcla la biografía, la ficción y los hechos históricos para asomarse a los vínculos y los afectos de esta familia inusual. Esta novela, trepidante y llena de belleza, pone de manifiesto lo lejos y lo cerca que se puede estar de aquellos a los que se está unido por unos

apellidos y unos cuantos recuerdos. Mientras fuera del entorno familiar se desarrollaban las sucesivas aventuras, arqueológicas, ideológicas y políticas, en la intimidad se libraban otro tipo de batallas decisivas.

Para disponibilidad y precio contactarse con
El Rincón del Libro <https://elrincondellibro.nl>
info@elrincondellibro.nl +31 6 21983372

El carnaval de Oruro

Parte I - El origen

María Esther Escóbar de Bäumer

Oruro es la capital del folklore boliviano y su carnaval ha sido declarado patrimonio del mundo por la UNESCO en el año 2000.

Muchos hechos folklóricos en el continente americano, especialmente en Hispanoamérica surgieron de acontecimientos que ya existían antes de la llegada de los españoles al nuevo continente y que, de alguna manera fueron modificados por el catolicismo cuyo propósito era adoctrinar a los habitantes originarios de las tierras conquistadas. ¿Qué mejor modo de adoctrinar sino a través de propios hechos culturales?

Este es también el caso del carnaval de Oruro con muchas complejidades que voy a intentar resumirlas. En primer lugar Oruro se encuentra en el altiplano boliviano, a 3700 metros sobre el nivel del mar y muy cerca de enormes montañas ricas en minerales que fueron muy atractivas para los españoles.

Su ubicación era perfecta con el auge de la minería a fines del siglo XIX para el transporte del mineral que llegaba a la ciudad y era transportado por trenes hacia la costa del Océano Pacífico.

La ciudad de Oruro fue fundada por los españoles en lo que ya era un centro de peregrinación religiosa que existía en la época preincaica en la comarca de los Urus. En este lugar se reverenciaban a las Wakas (piedras), Apus o Achachilas (denominaciones de las montañas y serranías existentes) que eran los protectores del pueblo. Aunque ya se extraía mineral de las montañas antes de la conquista, era imprescindible realizar una ceremonia en la que se

daban ofrendas para pedir permiso de recoger el mineral. No solamente se reverenciaba y pedía permiso a estas deidades, sino también a Huari, un legendario dios de las profundidades que era considerado "dueño" de los parajes subterráneos. Explicar la presencia de este dios necesitaría un ensayo aparte, pero para nuestro fin es suficiente explicar que la razón por la que Huari habitaba en el interior de las montañas la cuenta una leyenda preincaica. Huari, enfadado con el pueblo, les envió diferentes plagas: una enorme serpiente, hormigas, un gigantesco sapo, un colosal lagarto.

Estas plagas fueron vencidas, una a una, por una "ñusta" (entiéndase una doncella virgen) que las convirtió en piedra o arena y finalmente obligó a Huari a refugiarse en las montañas. En la actualidad todavía se observan formaciones rocosas y arenales en lo que se llamaba "Serranía Sagrada de los Urus" donde todavía se practican rituales.

Con estas informaciones en mente voy a intentar elaborar un resumen de la creación del hecho folklórico mismo (Entiéndase por hecho folklórico un saber popular que incluye baile, música, leyendas, cuentos, artesanías y supersticiones de la cultura local entre otras manifestaciones multidimensionales)

Los españoles vieron por conveniente, en primer lugar, mantener el sistema llamado "mita" que se utilizaba en el imperio incaico y que consistía en un sorteo para movilizar a la gente y enviarla a trabajar en la agricultura, construcción y mantenimiento. En Bolivia el término mita se identificó con el trabajo en la minería y los trabajadores recibían el nombre de "mitayos".

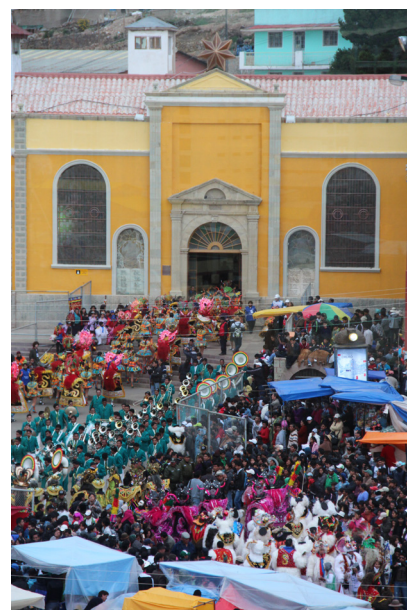
En segundo lugar, observaron que al permitir la práctica de ciertos rituales, los mitayos realizaban los trabajos de las minas con más eficiencia.

Puesto que la evangelización era el instrumento más fuerte de los Reyes Católicos para lograr tributos de los habitantes originarios, los sacerdotes encargados de este proceso tuvieron que estudiar cuidadosamente el comportamiento de las masas para ver cómo se podía adaptar la tradición antigua a las normas de la iglesia católica. Me imagino que para encontrar una solución a este problema se tuvo que planificar cuidadosamente todo como una obra de teatro. Permítanme darles mi propio resumen en base a las muchas leyendas y versiones que he leído sobre el tema.

Los que lo conocían sabían que se guarecía en un socavón en el cerro Pie de Gallo y cuando fueron a buscarlo, lo encontraron muerto pero no abandonado: la imagen de la Virgen María grabada en la piedra de la cueva, lo protegía”.

La leyenda nació: La ñusta pasó a ser la Virgen del Socavón, los mineros vestidos de diablo bailaban para la virgen en agradecimiento a su protección y extendieron su baile hasta el socavón donde se erigió una hermosa iglesia que continúa siendo el lugar de peregrinaje durante la celebración del carnaval.

La simbiosis está a punto de ser realidad, solamente faltan algunos detalles que con el paso del tiempo irán sellando

Los primeros dos elementos ya estaban presentes: **Huari**, a quien los mitayos llamaban “tío” y que recibía ofrendas por el mineral que recogerían y la **figura femenina de la “ñusta”** que había vencido a Huari. Huari fue asociado con el “diablo” y posiblemente también se mostraron imágenes de su apariencia. Los mitayos entusiasmados empezaron a vestirse de diablos y bailar en grupos durante la cosecha (que en ese lado del mundo sucedía en el mes de febrero-marzo) En algún momento surgió la ingeniosa solución de acomodar esta festividad al carnaval católico y dejar bailar a los diablos, pero quedaba el problema de convertir esta idea en un hecho religioso.

La ñusta salió al rescate a este dilema, porque como personaje femenino, se podía identificar muy fácilmente con la Virgen María. Solamente había que crear una leyenda y fusionarla a la realidad. “Un bandido apodado *Chiru-chiru*, una especie de Robin Hood que robaba y repartía el producto de sus hurtos entre los pobres, fue herido de muerte en algún lugar de la ciudad.

pactos: Es importante configurar el grupo de los diablos y se añaden las china-supay (diablo-mujer), lucifer, un diablo de mayor jerarquía que es importante y se añade al arcángel Miguel como conductor de los diablos hacia la imagen de la Virgen del Socavón donde los esperan los sacerdotes para “aceptar el arrepentimiento” y bendecirlos. El hecho folklórico no tardará en convertirse popular, tradicional, colectivo, funcional...pero esta es la base para la Parte 2 del Carnaval de Oruro.

Reseña de los libros

Novelas breves accesibles para los del nivel B1

Marjanne Haitisma

La buena suerte (2020)

Rosa Montero (Madrid, 1951)

Tema y sinopsis Una novela psicológica y de suspense. ¿Cómo empezar de nuevo con tu vida si todo va mal? La buena suerte nos habla del Bien y del Mal, pero sobre todo del amor por la vida.

Pablo, un arquitecto famoso, se baja anticipadamente de un tren, compra un apartamento feo en un pueblo triste y trata de esconderse allí. Logra sobrevivir, gracias a la ayuda de la rumana Raluca, que le consigue trabajo de reponedor en el super local. Pero Pablo sigue teniendo mucho miedo. Luego se encuentra realmente en peligro... Una intriga realista, que tiene que ver con su pasado que él trata de ocultar. Los hechos ocurren en un pueblo ficticio en La Mancha, en la época actual.

Por qué leerlo Por el suspense: ¿de qué o de quién huye Pablo? Por la psicología de los personajes (e.o. sentimientos de culpa, de poco autoestima, de rencor, y también el deseo, el amor y la generosidad). Por las dos caras de este pueblo después de que se cerró la mina: no solo la de la enfermedad, la pobreza y la violencia familiar, sino también la de los habitantes que se juntan para tratar de mejorar sus vidas. Por el lenguaje auténtico que usa la autora al retratar a los personajes. Por el humor.

Lo que puede facilitar / dificultar la lectura El lenguaje generalmente es fácil. En algunos capítulos vemos formas de habla nada formales, pero se entiende lo principal. La autora usa mucho el lenguaje hablado, también cuando refleja los pensamientos. P.e. este, del arquitecto: «Ser

otro es un alivio. Escapar de la propia vida. Destruir lo hecho. Lo mal hecho. Si tan sólo pudiera formatear su memoria y empezar de cero».

La estructura tampoco es difícil. La historia se cuenta más o menos en orden cronológico. Leemos lo que pasa con Pablo y lo que piensa y siente. También hay monólogos interiores, en lengua coloquial, de Raluca y de otros personajes. Los capítulos son de unas pocas páginas y se distinguen por un espacio en blanco.

Experiencia lectora / reseña 'En el voluntario descenso a los infiernos del protagonista [.....] hay una luminosa radiografía del alma humana que inyecta ganas de vivir.' Babelia, El País. '¡Qué libro bonito! Me hizo optimista.' (Mariet, participante de HaLe). 'Impactante leer sobre las consecuencias enormes que pueden tener los acontecimientos y las decisiones del pasado de una persona para su vida. (Jan, participante de HaLe).

Datos prácticos: 325 págs. Hasta el momento (febrero 2024) no hay traducción al neerlandés.

i HALE !

Días de **hablar y leer**,
literatura e inspiración...

novelas, poesía, música
Feria de libros y más...

sábado 6 de abril de 2024
en Fort Vreeswijk (Nieuwegein)
también en otoño 2024

contacto

www.contactospaans.nl

Marjanne Haitisma 06-11223325

Colofón

Junta Directiva de la Asociación de Profesores de Español en los Países Bajos /
Bestuursleden van Vereniging Docenten Spaans in Nederland (VDSN)

Danielle Siems

presidenta / voorzitter
voorzitter@vdsn.nl

Trudy van Dommelen

administradora de web / webmaster
webmaster@vdsn.nl

Monique Witkamp

secretaria / secretaris
secretariaat@vdsn.nl

María Esther Bäumer

redacción / redactie
mebaumer@vdsn.nl

Carla Sánchez Kist

vocal / lid

FOCO es una publicación trimestral para los socios de la Asociación de Profesores de Español en los Países Bajos /
FOCO is een kwartaaluitgave voor leden van de Vereniging Docenten Spaans in Nederland (VDSN)
FOCO ISSN 1568-6863

María Esther Bäumer

vocal / lid
foco@vdsn.nl

Mieke Timmers

diseño / vormgeving
mieketimmers@gmail.com

Bejo druk & print, Alkmaar

impresión / druk
info@bejodruk.nl

Envío de colaboraciones

La redacción de FOCO determina si la aportación es apta para ser publicada, con o sin modificaciones. La decisión final es inapelable. Las colaboraciones han de ser enviadas en formato **WORD** a la redacción (foco@vdsn.nl), que se reserva el derecho de modificar el texto. El contenido del envío es exclusivamente responsabilidad del autor. No se aceptarán artículos de Internet que no sean del autor mismo ni artículos bilingües ni reseñas de libros traducidos al español. La redacción no será en ningún caso responsable por situaciones imprevistas en relación con derechos de autoría.

Altas/bajas socios

Para darse de alta como socio de la VDSN, visite la sección Asóciese en www.vdsn.nl.

Para darse de baja como socio deberá enviar un correo: administratie@vdsn.nl o mandar una carta a Administratie VDSN, Mercuriusstraat 37, 5345 LW Oss. La cuota anual es de 35 €; para estudiantes el primer año es de 25 € y después pasará a ser automáticamente 35 €.

Cambiar datos de socios

Para cambiar sus datos visite la sección Cambiar datos de socios en www.vdsn.nl.

Publicidad

Para pedir información sobre tarifas y para reservar espacio publicitario, póngase en contacto con la tesorera (penningmeester@vdsn.nl).

Los anuncios deben entregarse a la redacción (foco@vdsn.nl) listos para su publicación en formatos **JPEG**, **PNG** o **PDF**.

Kopij

De redactie van FOCO bepaalt of de kopij geschikt is voor publicatie, met of zonder aanpassingen. Het uiteindelijke besluit kan niet aangevochten worden. De bijdragen dienen in **WORD** formaat aangeleverd te worden bij de redactie (foco@vdsn.nl); deze heeft het recht de tekst aan te passen. De inhoud van de bijdrage is echter volledig de verantwoordelijkheid van de auteur. Artikelen van Internet (tenzij van de auteur zelf) worden niet geaccepteerd, noch tweetalige bijdragen en recensies van in het Spaans vertaalde boeken. De redactie is op geen enkele wijze verantwoordelijk voor enige onvoorziene situatie met betrekking tot de rechten en plichten van de auteurs.

Lidmaatschap

U kunt zich als lid van de VDSN aanmelden via de rubriek Asóciese op onze website www.vdsn.nl.

Voor beëindiging van uw lidmaatschap dient u een e-mail te zenden aan administratie@vdsn.nl. Per brief kan ook: Administratie VDSN, Mercuriusstraat 37, 5345 LW Oss.

De contributie bedraagt € 35,- per jaar. Voor studenten het eerste jaar € 25,-; dit bedrag wordt vervolgens automatisch omgezet in € 35,-.

Wijziging gegevens

Voor adreswijziging e.d. raadpleegt u de rubriek Cambiar datos de socios op onze website www.vdsn.nl.

Advertenties

Voor informatie over de tarieven en om advertentieruimte te reserveren, neemt u contact op met de penningmeester (penningmeester@vdsn.nl).

Advertenties dienen volledig vormgegeven te worden ingeleverd bij de redactie (foco@vdsn.nl), in **JPEG**, **PNG** of **PDF** formaat.

PODRÁN CORTAR TODAS LAS FLORES,
PERO NO PODRÁN DETENER LA PRIMAVERA
PABLO NERUDA